

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších - 16 [FF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

◆ seminář, česky, vznik: zimní semestr 1994/1995

◆ seminar, Czech, origin: zimní semestr 1994/1995

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádlu, Kozáka, Hromádky a dalších - 16 [FF UK] [1994]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (hejdc16a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Tak předpokládám, že jste ještě trochu... Tak můj otec, kterej měl jenom německé školy a potom u nějakých židovských firem dělal znalce češtiny a překládal německé dopisy do češtiny, přičemž měl jenom německé školy, tak tam vždycky říkal takové věci jako, že se „vypamatovat“, jo, tak jestli se vypamatujete, nebo z dřívějška „vytkneme vašemu přání vyhovět tímto“ a podobně. Tak jestli se trochu ještě pamatujete, co jsme říkali o aktivitě a dezinteresu.

A výsledek tedy, že Kozák užívá termínu *circumskripce*, což by samo o sobě zasluhovalo se tím trochu zabývat, poněvadž to je přece jenom něco jiného, než býváme zvyklí. A potom přišel na to, že pojem je něco jiného než *circumskripce* a začal pod vlivem *fenomenologie* mluvit o *intencích* a *intencionálních objektech*.

A tak to bývá o mnoha filosofech, že já nevím, jestli jste studovali už trochu dějiny *filosofie*, víte, že je celá řada myslitelů významných, nikoli bezvýznamných, který když čtete, tak vás přivádějí takřka k zuřivosti. Nevím, jestli vás, ale až vystudujete, tak vás jistě budou přivádět k zuřivosti. Takovej Herbert Spencer, neobyčejně přirozeně chytřej člověk se skvělema nápadama, ale jak on s tím pracuje, to je něco děsného, to je takové barbarství, neuvěřitelné. Prostě on není nejmenším není poučen. A je geniální. Kdyby byl poučen, tak by mohl bejt bejval já nevím jakým myslitelem, o kterým by každěj musel vědět spoustu věcí. Děkuju.

Jiný hlas: To není pro mě.

Jo, to je Pecička. Jo, Pecička a ten druhý pro vás.

Hejdánek: Takže už to nebudu rozkecávat, prostě takových filosofů je celá řada. Kozák tak trochu k tomu patří, ale ne proto, že by byl nevzdělanej. On byl vzdělanej velmi dobře, on studoval jak teologii, tak filosofii. Ale měl takovou zvláštní, taky nevím jestli odedávna, spíš jo, ale já ho znám až staršího, mám pro to porozumění teď ve svém věku. Prostě on hrozně nerad naslouchal.

On přerušil referát studentů po půl minutě a zavedl to na něco, chytl se nějakýho slova a hned začal o tom slovu a byla diskuse a za referát jedna nebo dvě, když to byla špatná, on tam musel obstát, ten co referoval, musel obstát v diskusi, která se moc málokdy skutečně týkala tématu referátu. Takže něco podobného se mu stalo. Když chce někdo pochopit Husserla, tak musí přečíst děsný, tlustý knihy, velký knihy. No a když je někdo netrpělivý při čtení, no tak je nepřečte.

A to se stalo tedy Kozákoví. On nikdy nepřečetl pořádně Husserla, neporozuměl mu, neměl tu výdrž. To je jako přečíst Kanta. Kdyby se to sledovalo, kdo přečetl Kanta z filosofů, který tady fungují nejenom na této fakultě, na všech fakultách, všech univerzitách a taky technických vysokých školách, všude jsou filosofové, kdybyste zjišťovali, kdo přečetl celou *Kritiku čistého rozumu*, tak byste našli na jedné ruce byste spočítali v celé republice, já bych řekl. Oni možná by to nepřiznali, poněvadž to je těžký. To by se musela hrát ta známá hra, že hostující profesor každý má šokovat tím, co nečetl. „Tak jsem nečetl *Shakespeareova Hamleta*.“ Teď on takhle ty lidi přesvědčuje a teď všichni potom o něm říkají: „Představte si, on profesor anglistiky a on nečetl *Hamleta*!“ Nějak by se to muselo navlíknout, ale přečíst tlustý knihy, to je na celý život.

A filosofovat znamená, to jsem vám vždycky říkal, znamená číst a psát a psát, poněvadž bez toho psaní vám to čtení nepomůže. Musíte k tomu psát.

Takže k tomu jenom toto. A teď, co to je, abyste nečekali, že tady bude výklad Husserla, nikoli, bude výklad Kozákův tedy, Kozákův po Kozákovsku. A je to v momentě, kdy rozpoznal, že pojmy jsou něco daleko jiného, než si dřív myslel. Že pojem neoznačkovává nebo nedělá nějakou takovou tu hraniční čáru, co do toho všeho pod ten pojem patří. Tak jak to dělají logici dodnes. Že pojem, oni o pojmu nemluví, to je pro ně množina, množina těch předmětů, který patří právě jenom do této a ne do žádné jiné množiny v tomto kompletu. Některý třeba patří do jiný množiny, to je logické, a do této množiny všechny co patří

a žádněj nechybí, tak to je množina, kterou máme na mysli, když říkáme pojem. Oni radši pojem pro jistotu neříkají.

Rozpoznal, že nejde o *circumskripci*. Tento muž velmi nadanej logicky, i když toho napsal málo, jenom tři malý studie logický a víc ne, vlastně skutečně jenom tři v uvozovkách, jedna byla větší, to je ta habilitační práce. Tak tento muž měl neobyčejnej cit filosofickej pro filosofickou logiku a pro logiku vůbec. A prostě bylo mu jasné v době, kdy to v Evropě snad nikdo nikomu nebylo jasné z logiků, bylo mu jasné, že *circumskripce* prostě nestačí na náhradu termínu pojem.

Tak teď k té intenci a světu míněných objektů. To jsou jeho formulace tedy, „svět míněných objektů“, také tomu říká „svět ducha“. Obrat zájmu Kozákova od genetické stránky poznání, a to jsme si ukázali, ten důraz na ekonomizaci, že to je a jakou funkci tam má ten dezinteres a to soustředění na ty závažnější aspekty. Celá tato orientace představovala zaměření na genetickou stránku poznání. Vyložit, jak vlastně poznání vzniká. No a teď ten obrat od té genetické stránky poznání ke stránce logické, která musí být odvozená. Tento obrat po našem soudu nebyl způsoben vnějšími okolnostmi, ale byl dán samou podstatou jeho dřívější pozice. Tedy výklad, že to je vliv *Husserla*, neobstojí. Nebo jiných, že to samozřejmě už tady byli jiní, byli tady novokantovci a tak dále, kteří s tímhle pracovali. Myslím, že to neobstojí právě proto, že on nikoho z nich pořádně nepřečetl. Takže to nemělo na něj ten rozhodující vliv. On chytal ty termíny, ale myslel po svém. My ho nesmíme tedy tak nějak vyřídít tím, že nečet, nýbrž musíme vědět, že kdyby býval čet, byl by ještě lepší.

Tedy on se vyvíjel způsobem, který dává smysl bez té vlivologie, bez toho, že bychom zapojili vlivologii. To už přece i na biologické úrovni bylo na základě dezinteresu dosaženo specifického vztahu k předmětu. O to přece šlo, specifický vztah k předmětu. A ekonomizací byla aktivita organismu uvolněna k nové tvůrčí iniciativě. Ten specifický vztah k předmětu a zároveň uvolněný k novým specifickým vztahům k dalším předmětům. A to dokonce k předmětům, které nebyly kolem a nebyly identifikovatelné s tím, co nám dává smyslová zkušenost. Že toto všechno je vidět už na té biologické úrovni, čili skutečně Kozák šel tak, že hledal logiku, vnitřní logiku.

No a jestliže je to tak na biologické úrovni, tak zajisté tomu bude podobně také v myšlení. A Kozák se vyjadřuje takto: tápavě ohledáváme svým myšlenkovým aparátem, už ne tedy smysly, tápavě ohledáváme svým myšlenkovým aparátem problémy. Pak zkusmo postavíme pojem. On se nechal inspirovat, i když velmi povrchně, těmi novokantovci, kteří opustili Kantovo *a priori* a vykládali to historicky. Že zase zkusmo, to je ta ekonomizace, nejdřív nazdařbůh a pak ekonomizuje, jenom vyhodí to, co se nepovedlo. Čili zkusmo postavíme pojem, argument, pojetí. Úspěšné logické struktury se zaběhají, ty neúspěšné se vymažou a myšlení postoupí dále k novým dosud nevyřešeným úkolům. To pořád se dá vyložit tak, jako to vykládal ten Jennings u těch *lower organisms*, u těch nižších organismů. Na to se Kozákovi naskytla otázka, jestliže aktivita, autonomie, spontaneita myšlení je tak významnou skutečností, neukáže se nám pravá podstata myšlenkového zápasu o pravdu tam, kde je tato autonomie největší a kde je nejméně tlačena tvrdou realitou? Tak si kladlo otázku. Jestliže to nejdůležitější v té ekonomizaci je uvolnění pro vyšší funkce, není nejvyšší uvolnění právě tam, kde už nemusíme na realitu vůbec hledět? To se podává.

Aby nás to nezdržovalo, jak, je to tím hůře pro fakta, řekl Hegel. Aby nás to nezdržovalo, my to vymyslíme dřív, než to poznáme. A tady, když to takhle položil, tak se mu zdálo v té tradici, v české tradici, nikoliv samozřejmě v české tradici, se mu zdálo pomoci pojetí *Bolzanovo*, *Brentanovo*, *Husserlovo* a jiných. Speciálně teda těchto českých filosofů. Kozák si jich všímá nejvíc, víc než jiní myslitelé u nás. Svým způsobem nakazil tímhle tím také Patočku a možná, že to byl ten důvod, proč Patočka pak vzal *Husserla* vážně a pak začal zdůrazňovat, že existuje ještě jiná velká linie české filosofie, než o které se běžně začalo hovořit, i když s velkými námitkami z mnoha stran, totiž Havlíček, Masaryk a někteří vybraní masarykovci. To se předpokládá, že to je jakási taková velká linie, zatímco to ostatní je takové rozházení. Ne že je to méně významné, ale je to takové rozházení, tam opravdu nějaká velká linie se nenajde. Pokud se najde, je to takové trošičku jako přištipkaření nebo takový druhořadý způsob filosofování.

No a teď Patočka vymyslel právě v tom, v těch šedesátých letech, v tom nějakém roce 63 nebo 64, v tom *interview*, co s ním dělal Blažek, tam předložil jinou genealogii. A tam do toho zapracoval jak *Bolzana*, tak *Brentana*, tak *Husserla* a ještě další a tam jako by postavil tu druhou linii. A vyústění, vyústění této druhé linie. Tam samozřejmě také trochu patří Masaryk, protože studoval s *Husserlem* u *Brentana*, to nebudu dál zesměšňovat, ale patří tam jen jako tak marginálně. Rozhodující je, začíná to u *Bolzana* a u *Brentana*. Takto to Patočka, já jsem se pokusil, zase to je spíš taková anekdotická záležitost, se pokusil Patočku zařadit do té linie masarykovské a rádlovské tím, že to nejdůležitější, co ve svém životě systematicky provedl, jinak byl jistě *interpret*, ale systematicky provedl nejvíc a nedokončil to, nedůvěřoval tomu nebo okolnosti mu ukázaly nějakou jinou perspektivu, tím *negativním platónismem*, což je teda inspirace Rádlův, zcela bez pochyby. Čili on vlastně tímhle tím kromě toho působení, které bylo nesmírně velké a dlouhodobé a způsobilo, že dneska máme fenomenologii a heideggeriány, a heideggeriány jsme měli už v případě těch mladých marxistů, bývalých mladých marxistů, dneska už starých. Ale na *Husserla* málo lidí se orientovalo. Byli asi dva, které Patočka uvrtil na *Husserla*, jeden z nich [nesrozumitelné], který je nemocný a teď nepublikuje [nesrozumitelné] z něj nějaký ten text. Ale kromě tohoto působení, tak to vyústění Patočkovy filosofie vidím v tomhle tom, že to, co dělal potom, to už dává smysl i jen jako praktická filosofie. A má to své problémy, svá úskalí, jistých nelogičností, nedomyšleností, nedržitelností, není to dost nosné a tak dále. To je to, co se pokusil dělat Rezek a nikdo tomu nevěnuje pozornost právě proto, že to je Rezek. Což je chyba. To nejhlubší, co zatím o Masaryko... o Patočkovi bylo filosoficky řečeno, je řečeno Rezkem. Nikdo se hlouběji do toho nepustil, do těch Patočkových textů od nějakého toho devětašedesátého, sedmdesátého roku, to jest toho doslovu v uvozovkách k *Přirozenému světu* a pak po ten rok sedmdesát šest, eventuálně sedmdesát sedm první měsíce, než zemřel.

Takže teď jenom si... i Kozákovi se zdálo, že to pojetí Bolzanovo, Brentanovo a Husserlovo, že představuje jakousi pomoc proti té koncepci, že poznání musíme vidět především v té genetické formě, v tom genetickém průběhu, jak to vzniká. Zatímco tady teď najednou byla taková myšlenka, že bez ohledu, jak to vzniká. Je přece jedno, jak koho co napadne. Jestli někoho napadne matematické řešení, tak přece on nepopisuje, jak ho to napadlo. On, když ho napadlo řešení, tak on napíše to řešení, nikoli to, jak mu to napadalo. Teď to nezajímá, jak mu to napadlo. Jestli mu to napadalo třeba osm měsíců a pak mu to definitivně napadlo, nebo jestli to byl jeden nápad, který ráno vstal a najednou prostě mu to bylo jasné a napsal to za dopoledne. To je každému úplně fuk, jde o to, jestli to platí. A to, jestli to platí, nemá s tou genezí vůbec co dělat. Tenhle zážitek, ta zkušenost filosofická, která moc znamenala, a samozřejmě na tohle právě poukazoval už Bolzano těma svýma větama o sobě, *Sätze an sich*, což někteří současní naši logikové teď chtějí uvést znovu do povědomí a stavějí na tom, ale pokračuje to i dál a má to jistou aktualitu.

Hlavní motiv ovšem nebyl u Bolzana, Brentana, Husserla moment soudu, ale je vlastně Kozákovo myšlení a tu souvislost je možno prokázat, to tady nebudu dělat. Jeho důraz na skutečnost, zejména ten na skutečnost nového, to tam pořád najdeme opakovaně, tam zdůrazňuje význam toho, když je něco nové, což to tady ještě nebylo. To je sice trochu zbytek toho genetického pohledu, ale je to něco jiného než jenom geneze, to je důraz na historii, na dějinnost. To je něco jiného. Dějinnost našeho myšlení je něco jiného než geneze.

Tedy jeho důraz na skutečnost a zejména nového musel otvírat dveře k otázce, zda si lidský duch nevytváří ve své spontánnosti autonomní svět, novou říši, říši ducha. To mělo určitou souvislost s tím novokantismem, jak jsem říkal, s tou historizací *a priori*, ale má to vlastní motivy, jiné motivy. Tamto byl de facto ústup od pravověrného kantovství. Kdežto tadyhle se to blíží novokantovství jako něco, co důraz klade na vznik nového a co odstupuje samo k něčemu novému, zatímco pro novokantovce to byl ústup, který byl kritizován těmi ortodoxními kantovci, tak u Kozáka tam vůbec žádný komplex, že od něčeho ustupuje, není. Tam prostě naopak, on tam zachovává to nejpodstatnější z geneze, totiž že to je objev v průběhu vývoje a v průběhu dějin se objevují nové věci. Nejenom že jsou [nesrozumitelné]. Ten rozdíl mezi novým a nebývalým je podstatný. Já nevím, jestli jsem to tady někdy předváděl, když máme dvě... to

by se dalo považovat... dvě kružnice a mezi nimi je vztah iracionální číslo... A když řekneme tedy, že obě dvě se pohybují... Takže máte na jedné straně a máte na druhé straně dvě kružnice a teď určíme tyto body a dáme jim, udělíme jim jeden směr pohybu hodinových ručiček, teď pozor, po ručičkách hodinových, dáme jim nějakou rychlost a teď zajistíme, že poměr průměru té kružnice nebo poloměru té kružnice je iracionální číslo, tak prostě nikdy nenastane v budoucnu, nikdy nenastane stejná konstelace čtyř bodů, středy kružnic plus tyto cestující body po té kružnici. Nikdy nenastane naprosto identická situace, protože vždycky to bude trošku posunutý, i když se to bude sobě podobat. Takže bychom mohli říct, že kterýkoliv okamžik, a teď nejde o časové okamžiky, nýbrž o moment, příslušný moment toho dění, které tady pozorujeme, každý ten okamžik je čímsi jedinečný, čímsi, co se neopakuje. A přesto tu není nic nového. Tam ten prvek novosti, na který se dává důraz, není. To je něco úplně jiného, než když nějaká civilizace vymyslí kolo. Tady toto je novost. Novost neznamená, že to ještě nebylo, nebývalost, tuhle nebývalost můžeme redukovat na tohle, tam tam nic nového není, tam prostě ten model, který určitým způsobem funguje, a my jsme zařídili příslušnými vztahy, to jest, že tam zapojíme iracionální číslo, tak tím jsme zajistili, že nikdy se nemůže opakovat táž situace, jenom přibližně, ale nikdy ne přesně. Čili to je rozdíl novosti a nebývalosti.

No a teď u Kozáka tedy ještě jakýsi zbytek z toho minulého myšlení tam má v tom důrazu, že vývoj je jenom tam, kde se nerozvíjí jenom to, co zavinuté už tady bylo, jak to chápal Leibniz. To je to původní chápání slova vývoj. To je jenom rozvinutí toho, co tam je. I když u Leibnize to není jenom rozvinutí, to je vyzářování, je to pročišťování, organizace a tak dále, takže tam by se... dokonce se pořád říká u Leibnize prostě, tam je poprvé řeč o tom slově vývoj, ale přitom ta *universální* harmonie prestabilizovaná, ta funguje tak, že tam vlastně nic nového, skutečně nového se nemůže odehrát. Je to jenom otázka, kam až ten vývoj něčeho, co tam všechny předpoklady má, kam až dojde.

Čili skutečné chápání vývoje je to, které připouští vznik nového, toho, co tady ještě nikdy nebylo, a nechce to odvodit, nechce to odeskamotovat, *wegeskamotieren*, říkají Němci. Takže vy uděláte takový model, že dříve nebo později k tomu muselo dojít.

Tedy, jestliže obecně se dá důraz na skutečnost nového, pak musí být položena otázka, zda lidský duch si nevytváří ve své spontánnosti – spontánnost, to je právě termín, který odkazuje na něco, co tu ještě nebylo, na novost, i když na té aktivní straně –, zda lidský duch ve své spontánnosti nevytváří autonomní svět, novou říši, říši ducha. Jinými slovy, mezi zvířaty neexistuje poezie. Ale lidský jazyk se tak původně vyvíjel, to byly skřeky, nějaké hlasové reakce, asi magické, byly to nějaké posvátné výkřiky nebo nějaké vrčení posvátné, bylo to magické všecko. Poněvadž člověk už vypadl z přírody a neuměl vrčet od přírody, tak se to musel naučit právě jako magický úkon. Tak se to pozoruhodným způsobem rozvinulo a uvolnilo to něco, co vůbec nebylo předtím nikde k vidění, k porozumění, totiž poezii. Poezie je možná jedině tam, kde je přirozený jazyk, nekonstruovaný jazyk. Zatím neznáme žádný konstruovaný jazyk, který dovoluje poetizovat.

Něco podobného platí o myšlení. Myšlení samo je také *poiésis*. To není jenom užívání myšlenkových prostředků, stejně jako jazyk, mluvení, lépe promlouvání, poněvadž mluvit může i papoušek, ale promlouvat nemůže. Tedy promlouvání není užívání slov. Je to něco víc. Jako je říše jazyka, tak je také říše ducha. Tak tomu musíme rozumět. A tato říše ducha není původně někde dána, nýbrž to je najednou svět svobody, které dosáhne zvláštním způsobem vypadený subjekt, totiž lidský subjekt, a to tím, že ekonomizuje nižší funkce tak intenzivně, že mu svoboda naroste až do té míry, že si tam začne vytvářet říši ducha. A tu si vytváří nejprve tak, že tam konstruuje trojúhelníky, a později tam Sokrates už chce mít také spravedlnost a tak dále. To je ta říše ducha.

A je třeba položit základní otázku: Co jestliže zákonitost přírody je taková... zákonitost přírody, tedy přirozenost přírody, to je trošku problém. Co to je příroda a tak dále. Tady jsou určité problémy, které se pokouší řešit Kratochvíl v habilitační práci, která vyšla už knižně, ale to necháme stranou. Což jestli je zákonitost přírody taková, že svět není hotov, nýbrž se vskutku vyvíjí vzrůstajícími skutečnostmi. Tady je vidět, že růst je u Kozáka chápán bohužel moderním způsobem jako narůstání, přirůstání, zvětšování

velikosti, ale to není původní smysl slova růst v řečtině. Růst neznamena být větší, vůbec to nemusí znamenat být větší. Proto, když například Římský klub publikoval tu známou publikaci, která obletěla svět, *Meze růstu*, tak tam chybělo základní, že tam neměli filosofa, který by podrobil kritice, jak se chápe růst. Od té doby je v myšlenkách všech lidí, že růst znamená stále nabývat na velikosti. Růst ekonomický znamená být bohatší, růst technický znamená mít čím dál víc fabrik. To je nesmysl, to není růst. To je přibývání, to je agregace. *Nota bene*, když jde o fabriky, o konstrukce, jako jsou počítače a tak dále, to není růst, to je agregace.

Tady vidíme, že Kozák je pod vlivem toho, co my dnes už musíme kritizovat. Že svět není hotov, neznamena, že se vyvíjí vzrůstajícími skutečnostmi, že se svět zvětšuje. Ono je to sice pravda, astrofyzikové nás přesvědčují, že vesmír se stále zvětšuje, a jenom se diskutuje o tom, jestli se bude zvětšovat pořád, anebo jestli se zvětšuje stále pomaleji a pomaleji v případě, že má hmotnost nadkritickou hodnotu, a jestli dojde k zastavení a zpětnému pádu. Svět se však nemusí zvětšovat, jde o to, že jsou tam stále nové věci. Klasický případ není vznik hvězd, vznik galaxií, vznik neutronových hvězd, což je tam, kde se to gravitačně zhroutí, poněvadž je hmoty příliš mnoho, nebo dokonce zhroucení až na černé díry – to není vývoj.

Vývoj je, když se někde na nějaké planetě objeví něco, co vypadá tak trochu jako život, a potom se to začne vyvíjet a vytvoří to formy, které tady nikdy nebyly, tedy bakterie, jednobuněčné organismy, *prokaryont*, *eukaryont* a potom vícebuněčné a celý ten strom života, jak se rozvětňuje. To je stálý postup, nikoliv vzrůst. Vzrůst je většinou ke špatnému. Víme, že všude tam, kde nějaká rostlina nebo nějaké zvíře dosahuje geneticky stále větších rozměrů, znamená to konec vývoje druhu, že například koně by vyhynuli i bez nás v přírodě – a vyhynou, i když je bude lidstvo chránit. Je otázka, jak rychle vyhynou, možná že ani ne tak rychle jako člověk, ale vyhynou prostě proto, že to je forma *gigantismu* v tom vývoji koní. Přežijou možná poníci nebo ty poloponíci, miniponíci, co teď pěstují ty farmáři v Americe, ale rozhodně nepřežijou... Sloni nepřežijou, mamuti už nepřežili. Vůbec ty strašlivé potvory, o kterých se furt mluví v *Jurském parku* a tak dále, ty by nepřežily, i kdyby nebylo těch katastrof, protože to byla forma *gigantismu* a *gigantismus* je vždycky něco, co přichází – nebo pravidlem vždycky, vždycky generalizace je problém – pravidelně víme, že když nějaká forma končí, tak to je spojeno s tím *gigantismem*. Končí jinak jindy, ale ten *gigantismus* je cosi, co je na pováženou. Proto tedy ty basketbalisté přes dva metry, to něco hlásají – to je konec lidského rodu. Naproti tomu Číňané vypadají, že přežijou ještě dlouho, právě protože jsou menší. Ale oni už mají taky ty basketbalisty, nerozumějí sami sobě.

No, a po těchto anekdotických momentech, které snad přispějí k tomu, abyste si něco z toho zapamatovali, aby se vám to někdy... Tedy svět není hotov, skutku se vyvíjí, ne přirůstajícími, ale množícími se novými skutečnostmi, bychom raději řekli, než to, co říká Kozák. No a nemohla by říše ducha představovat právě takovou novou skutečnost, že to už není skutečnost, která je součástí toho vývoje? Nýbrž ten vývoj najednou se začíná zaměřovat k něčemu, co už není součástí... Tady něco zaslechl ze Schelera, z *Logische Untersuchungen* a z toho, že kritizuje Brentana, že mluví o *intencionálních objektech* jako o *inherentních* nebo *imanentních intencionálním aktu*. A Husserl zdůrazňuje, že naopak ani nejsou *imanentní* ani *inherentní*, nýbrž jsou *transcendentní*. Nebo jak by se to řeklo... To neříká tak Husserl, ale prostě nejsou součástí *intencionálního aktu*. *Intencionální objekt* není součástí *intencionálního aktu*.

Takže teď to aplikuje Kozák velmi tvořivě a hned někdo zaslechne, okamžitě z toho udělá vývody, že tady vlastně člověk vytvořil tu říši ducha, která je nezávislá na tom, co teď dál bude s tím člověkem. Když prostě vypadne z té říše, když se na to vykašle, tak ta říše prostě na to nezajde. I když teda samozřejmě, když nikdo tady nebude, kdo to bude myslet... ale stačí jeden, aby byl. Lidstvo zahyne a bude tady jeden mlok, kterej bude schopen myšlenkově vstoupit do říše ducha, tak říše ducha bude dále žít. Žít v uvozovkách, pochopitelně.

Ovšem pravda je, že Kozák na této cestě zapředl na mnoha místech do těžkých nesnází a rozporů, a zas nebudu zmiňovat jakých, poněvadž to musíme nějak taky skončit už. Můžeme říci, že to byla velká

zkouška a velký omyl také, jak on bere Jenningsův tam ten *trial and error*, to už není jenom Jennings, ale ten tam s tím pracuje stále: zkouška a omyl. To je důležité. Na tom se vlastně ukazuje to doplněk ke Kantovi, tam vlastně tuhle věc myšlenkově připravuje tím, že vedle soudů a pojmů *a priori* připouští soudy a pojmy *a posteriori*. A tyto soudy nejsou možné bez těch *a priori*, ale mají být vyzkoušeny – je to cosi nového, nevyplývají pouze z nich. Tam je lidský duch aktivní a tvořivý. A teď tyto vytvořené *a posteriori* pojmy a soudy mají být vyzkoušeny ve zkušenosti, prostřednictvím zkušenosti. Některé se osvědčí, některé se neosvědčí. To je typický *trial and error*. Čili tato myšlenka, i když není takto nazvána – je nazvána mnohem později *behavioristy* a já nevím ještě kým, *pragmatisty* a podobně – tak tato myšlenka je už u Kanta, i když tak není nazvána.

Takže je to velká zkouška, to, co podnikl Kozák, a také velký omyl. Ale zkouška a omyl jsou ve vědě a také ve filosofii naprosto nezbytné. Doposud se stává, že filosofie má pracovat na základě nějakých principů, s nimiž nehne – to je prostě dogmatický omyl, toho už musíme opustit. Filosofie musí samozřejmě nejdříve nějaké základní pojmy buď přijmout, nebo vypracovat, ale pak musí vyzkoušet, jestli to s nima jde, nebo nejde. A když nejde, tak to musí opravovat, to jest vyměňovat je za jiné, podobné nebo nepodobné, ale jinak se prostě nejde. Zkouška a omyl jsou tedy důležité i ve filosofii.

A ovšem přece bychom sem tehdy napsali, bychom dnes chtěli vidět více úsilí o syntézu, než je totiž v tom období posledních let Kozákových – ne posledních let, to ještě deset let žil potom – v té poslední fázi myšlení Kozákově, kdy začal stále víc mluvit a vypracovávat ten svůj *kontextualismus*, takzvaný. Také slovo, které někde chytil v Americe. A nemůžeme to tam prostě nemůžeme jenom říct, že to slovo tam je, tak že ho prostě vysvětlíme podle těch amerických *kontextualistů*, to nemůžeme. Musíme vzít, že on myslí určitým způsobem a vidět to z jeho perspektivy. Samozřejmě by bylo lépe, kdyby to závěrečné období Kozákovo, ten *kontextualismus*, spíš byl syntézou než pouhým doplňováním a prohlubováním a návratem k počátečním pozicím. Mnoho bylo viděno správně, avšak nedostatek *ontologické perspektivy* přispěl ke zkreslujícímu rázu celkového výkladu. Tehdy jsem si neviděl do huby dost a napsal jsem „nedostatek *ontologické perspektivy*“ a časem jsem musel nahlédnout, že to je vlastně špatně řečeno. On právě to bylo příliš ontologicky viděno. Nedostatek byl v tom, že to nemělo tu *meontologickou* perspektivu. A v tom jsem se zase mýlil, protože jakési náběhy k té *meontologické* perspektivě tam najdeme, jak uvidíme za chvíli. Čili to jsem byl k starému pánovi poněkud tvrdý a on mi to nikdy nevytkl sice, ale myslím, že měl plné právo. Dneska bych to řekl. No ale to už tak bývá.

Kozák si uvědomil, že zůstaneme-li u toho, co je ve vědomí dáno bezprostředně, nedostaneme se z relativismu. No, to je jeho distance proti... Kozák si velice důkladně prostudoval, taky abych řekl, co všechno nastudoval, anglický empirismus. Jako jeden z mála mu velmi dobře rozuměl. Doklady toho najdete v druhém díle *Dějiny filosofie* Drtinových, protože ten druhý díl už nevyšel Drtinovou péčí, neboť Drtina zemřel a na mnoha místech musel dopracovat ten text Kozák, který to vydal, zredigoval, vydával. A on tam má své příspěvky v hranatých závorkách. Všude tam, kde to Drtina nechal nezpracováno, tak tam má – a to je vesměs ta anglosaská empiristická a senzualistická tradice. Tam uvidíte, to jsou nejlepší pasáže toho Drtinova druhého dílu. První nestojí za moc, ale ten druhý díl je dobrý právě z tohoto důvodu.

Čili ještě dneska myslím, že stojí za to si přečíst druhý díl Drtinových *Dějiny filosofie*. Tedy protože to dobře znal, tak si velice přesně uvědomil, že to, co je dáno bezprostředně – to je formulace, která míří na ten anglosaský empirismus – ten žije v jakémisi mýtu počátečním, počátečním, že všechna naše intelektuální práce spočívá ve zpracovávání, v organizování toho, co nám dává bezprostřední zkušenost. Proto jsou celé knihy, které mluví o té anglosaské tradici jako tradici, kde základním pojmem je *immediate experience*, *immediate experience*, bezprostřední zkušenost.

A tedy tady, jestliže říká, zůstaneme-li u toho, co je ve vědomí dáno bezprostředně, nedostaneme se z relativismu. No, to je to, co vlastně opakuje po Husserlovi, který to v *Logických zkoumáních* vyložil naprosto jasně a prostě proti tomu není odvolání. Totiž, že...

--- (hejdc16b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: V posledním desetiletí minulého století a v prvním desetiletí našeho století došlo k něčemu... Prostě a dobře, přesnost pojmového myšlení matematiky, geometrie, teoretické fyziky není myslitelná, není vysvětlitelná a není vůbec možná, reálně není možná, pokud bychom to založili na nějakých prožitcích. Prostě na tom to založeno být nemůže.

Kozák to říká takto: myslíme každý jinak a pokaždé jinak. To je jakési konstatování nebo jakási formule, která jde ještě za formuli *Gorgiovu*. Nejenže nemůžeme nikomu sdělit, pokud by vůbec poznání bylo myslitelné, že to nemůžeme nikomu druhému sdělit, nýbrž my ani nemůžeme nějakým způsobem zkonfrontovat, co jsme si mysleli včera a dnes. Toto je sofistický omyl, který převzala jistá celá garnitura historiků v Gollově škole u nás a původně je to od Rankeho. Na tomto sofismatu je založena Pekařova teze, že naše obrození nemůže navazovat na husitství nebo vůbec na reformaci. Protože to je středověk a tohle novověk a to prostě na sebe navazovat nemůže. Pozadí je sofisma toho klasického typu *Gorgiova* nebo toho typu pozdějšího, jak se ukazuje u Kozáka. To jest nemůžeme dneska vědět, co jsme si mysleli včera. I když si na něco rozpomínáme, my to vykládáme z toho hlediska, jak dneska se na to díváme, takže my jsme si to mysleli úplně jinak, jen dnes ten včerejšek vidíme jinak a myslíme si, že navazujeme, a zatím vůbec nenavazujeme. A takhle to je potom aplikováno do historie.

Tedy Kozák tady ukazuje na něco, co je velký problém filosofický, protože Kozák ještě nevzal dost vážně, ačkoliv protestant, ačkoliv už se účastnil té diskuse *Liberalismus a dialektická teologie*, tak prostě nevzal vážně Kierkegaarda. Kierkegaard je právě ten myslitel minulého století. To není filosof, tím vás stále znovu provokuji, protože to je takový schizofrenní filosof, by se dalo říct. Tam je celá řada filosofí možných z toho udělat, on to sám nesjednotil. Každý nápad vytěžil, jak se dalo, bez ohledu na to, že někdy jindy vytěžil jiný nápad a ty dva nápady nejdou dohromady, jemu to nevadilo. To též u Nietzscheho je, u Nietzscheho je to trošičku víc integrováno, ale zase neboť člověk vůbec nemůže se vykašlat na svou integritu, ale prostě jde o to, že v té filosofii musí být vypracována. Buď je přímo vypracována v nějaké teoretické podobě, monografie nebo nějaký systematický spis, anebo aspoň je možno ji rekonstruovat. Ale z Kierkegaarda a stejně tak z Nietzscheho můžete rekonstruovat celou řadu filosofí. Po této stránce to nemůžeme tak zjednodušovat, že to je filosof. Je to několik filosofů v sobě.

A tento Kierkegaard zdůrazňuje obrovský význam personalitu, jedinečné osobnosti, osobitosti každého myslitele. A ukazuje, jak nás nezajímá to, co je myslitelům společné, ale právě to, čím jsou jedineční. Tedy v tomto smyslu Kozák říká: naše myšlení má individuální zabarvení, až na to, že pro Kierkegaarda to je ta devíza, ke které máme upnout všechny své síly, kdežto pro Kozáka, jako pro celou tradici dosavadní, je to *achovai*. Co s tím máme počít, když každý myslí po svém?

To je problém, který musí být důkladně řešen. Nemůžeme jednoduše říct, že jen objektivita. To nám říkali dlouho, ale ta je chybná. To byla chybná cesta. Každý musí být jedinečný. Každý musí najít svou cestu, jak říká Kierkegaard. Nás zajímá filosof ve vznikání, v tom, jak se stává filosofem, jaká je ta filosofická cesta, ta jedinečná cesta, kterou nešel jiný. A já jsem to dneska vykládal na tom *Úvodu do filosofie pro nefilosofy*. Ti koukají na toto trošku jako v pasti. Pochopitelně všichni žijí v představě, že ta mimořádná funkčnost vědy spočívá v tom, že je objektivní, že se na tom lidé mohou domluvit. Jako kdyby, když jsou různé cesty myšlení, které charakterizují různé filosofické osobnosti, jako kdyby tím bylo řečeno, že se už domluvit nemůžou. Jaký to má vůbec smysl dorozumět se rezonancí? Že to oba myslíme stejně. To je jediný způsob dorozumění asi tak, jako když prostě máme dvoje housle vedle sebe a brnkáme na strunu A na jedné a ona se rozchvěje maličko struna A na těch druhých houslích. Tak to je jediný způsob domluvy? Pak je domluva zbytečná, protože se nic jiného nedovím. Ozvěnou je totéž, co jsem říkal já, anebo já jsem ozvěnou téhož, co jsem zaslechl.

Domluvit znamená *dialog*, skrze rozhovor se nechat oslovit něčím, co nepřinesl nikdo. A ve světle toho, co se ukáže v tom rozhovoru, co tady nebylo, ve světle toho rozhovoru najednou vidět všechny původní pozice, všechna původní východiska jako relativní, jako prozatímní, jako něco nedokonalého. No, takže odpusťte, že jsem tohle sem zavlekl. Tady Kozák spíš v duchu toho scientismu a pozitivismu říká: naše myšlení má individuální zabarvení, které se opírá o měnlivé duševní stavy, subjektivní stavy myslícího

jednotlivce. Ty jsou u různých lidí různé a dokonce u téhož člověka při každém opakování probíhají se změnami neuvěřitelně rozmanitými.

A právě proto, abychom se tomuto vyvarovali, abychom nepropadli tomuto naprostému subjektivismu, tomuto jakémusi egocentrismu, že člověk vlastně je uzavřen sám v sobě a nemůže porozumět ničemu jinému, nikomu jinému, že prostě všechno to jen vykládá sám ze sebe. To je zase u Kanta, i když tam to není míněno individuálně, nýbrž to platí pro rozum. Rozum vlastně poznává v posledu jen sám sebe. To je začátek Hegela, na to navázal Hegel. Rozum sice vstupuje do toho světa zkušenosti a teď tam zkoumá, které jeho sekundární, druhořadé, druhotně odvozené, čili [nesrozumitelné] *a posteriori* pojmy vyhovují a nevyhovují. Ale nakonec co pozná, není věc o sobě, nýbrž je rozum sám. Že rozum poznává jenom sám sebe, to je v druhé předmluvě, tedy v předmluvě k druhému vydání *Kritiky čistého rozumu* výslovně řečeno, že? To si nevymýšlím jenom.

A teď pro tohle, že to je tak všechno individuálně zbarveno a jest zbaveno jakékoliv závažnosti, to se tam předpokládá, to je ten nevyslovený předpoklad, to je ten předsudek, to předpojetí, jako kdyby cosi jedinečného... To jsou pořád lidé, kteří přicházejí studovat filosofii, nebo lidé, kteří musejí studovat filosofii, zatímco chtějí něco jiného, a tak chtějí pořád to, co platí pro všechnu filosofii. Nechtějí vědět, co říkal tenhle, tamten, jak to je filosoficky? Prostě to nejde. Právě nejde, žádná taková filosofie, která je nad filosofii, neexistuje.

A proto tedy toto si Kozák neuvědomuje. Proto zdůrazňuje, že duchovní akt znamená vykročení z této subjektivní oblasti. To, co je míněno, nesplyvá v jedno s pocity a představami, které individuum právě prožívá. Což je tedy správné, ale já jsem vám ukázal, jaké je tam to čertovo kopýtko, že?

Ostatně i dříve ukazoval Kozák na problém logického významu, povýšeného nade všechnu nahodilou proměnlivost našeho myšlení. Cesta duchovní *intence*, on takhle mluví, jo, nikoliv tedy myšlenková *intence*, ale také duchovní *intence* nebo *intence* mínění, cesta duchovní *intence* vede od smyslového a názorného k nadsmyslovému a nenázornému. To je formulace, která připomíná Platóna. A tím se hranice mezi nepoznaným a poznaným posunují vždy dále. U žádného člověka, teďka vidíte, jak ten Kozák tam přece jenom nějak... on uvádí jenom příklad nebo příklady, on to tam nerozebírá podrobně tak, abychom si byli jisti, abychom se mohli ujistit, že ví, co dělá. Nicméně zdá se, že věděli, co dělají.

Tam říká: žádného člověka si nemůžeme představit současně jako dítě, ve zralém věku a v starobě. To každý pozná mou závislost na Kozákovi, to mně vstípl do povědomí, protože od té doby považuji za nezbytné to znova a znova opakovat, že nemůžeme psa vidět zároveň jako štěně, zároveň jako starého psa a tak dále. Tak tady to máte. Podobně jako v každém reálném objektu, tam není u Kozáka zatím rozdíl mezi reálným objektem, který je hromada, a reálným objektem, který je jsoucno, jak jsme si to my dělali. Podobně v každém reálném objektu je uloženo více, než kdy pozná která lidská bytost anebo lidský kolektiv. I když sice nic reálného nemůže být plně poznáno, může být plně míněno. A tohle tam zase spadne do té oblasti geometrie. My nevíme, jestli jsme dost poznali po všech stránkách trojúhelník. I když už je pěkných pár set let, je to přes dva tisíce možná, nebo skoro dva tisíce let, já nevím, jestli ještě někdo před Thalétem eventuálně... Tak se stále znovu objevovaly aspekty, které dovolovaly popsat trojúhelník po stránkách, které bychom dosud neznali. Čili my můžeme konstruovat objekt, jako třeba trojúhelník, a přitom ho naprosto jednoznačně určit, to jest mínit naprosto přesně, a přesto to neznamena, že jej můžeme plně poznat. To nevíme. To nikdy nevíme, jestli už jsme ho plně poznali, že? A jestliže tady Kozák říká, že to platí o reálném světě, tak se mylí. To platí i pro ten míněný model, jako je třeba trojúhelník, že? Čili to není charakteristika reality, že když ji přesně míníme, že ji ještě nemáme poznánu, nýbrž to je charakteristika každého *intencionálního* objektu stejně jako reálného.

Kozák je přesvědčen, že bez pevně ohraničených a fixovaných objektů – tady je mez toho Kozákova filosofického výkladu – bez pevně ohraničených a fixovaných objektů není vědeckého a logického myšlení. Já si myslím, že tedy budoucnost vědy spočívá v tom, jestli si bude umět osvojit tu nespředmětnující pojmovost, která musí být cílem příštích staletí filosofického myšlení. A samozřejmě jakmile to bude schopna filosofie prosadit v rámci filosofického myšlení, tak to bude nutně muset mít

nějaké důsledky pro vědecké myšlení. Buď tak, že dosavadní věda bude něco jako eukleidovská geometrie v rámci neeukleidovské nebo ve vztahu k nim, nebo že se bude muset přebudovat kdejaká věda, aby byla na úrovni ne jenom po stránce věcné, předmětné, na úrovni toho, čím se zabývá, ale zejména na úrovni způsobu myšlení, jehož pomocí, jehož prostřednictvím se tím zabývá.

Kozák tedy je přesvědčen, že bez těch objektů fixovaných to není možné, bez nich nelze usilovat o platné poznání. My naopak máme za to, že pokud se na ně omezíme, na ty předměty, na ty fixované objekty, tak že tím zaručujeme, že naše poznání je neplatné, přesně řečeno není všeobecně platné, je platné jenom v nějakých mantinelech, v rámci nějakých mantinelů, kde nám to nevadí. To je takové kuchyňské myšlení. Ale není to pořádné, že? To zejména není vědecké.

Protože však určitost a totožnost objektu jest možná jen ve sféře míněné, no, ta naprostá určitost a totožnost jen ve sféře míněného, jak dokládá kupříkladu matematika, je zřejmé, že objekty, když jsou jednou odloučeny – to jsou formulace Kozákovy – když jsou jednou odloučeny od toku duševních prožitků, to jest *intencionálních* aktů, bychom řekli, nepatří k tomuto proudu vědomí, nepatří k těm aktům vědomí, nýbrž tvoří říši noeticky transcendentální... Tady je to rovnou řečeno, že to je *noeticky transcendentní*, ne transcendentální, *noeticky transcendentní*, totiž říši ducha. Samozřejmě *noeticky transcendentní* v kantovském smyslu je sféra věcí o sobě. Teď jde o to, jestli říše ducha může být považována za sféru míněných objektů o sobě, anebo jenom míněných objektů pro nás. To bohužel tuto otázku si Kozák nepostavil, i když v jedné ze svých prací, které vyšly v *České mysli*, mluví o srovnání Kanta se Spencerem a měl by se tedy k této věci vyslovit jako k věci zásadní.

Prezentní prožitky nám neposkytují dostatečnou záruku pro ono zaostření logické a vědecké. Samozřejmě *prezentní* prožitky, to je *pleonasmus*, prožitky vůbec, protože prožitek přece není jiný než *prezentní*.

Minulý prožitek už není, tak s ním nemůžu pracovat. Zas musím, mám ho přítomný v paměti pomocí zase jiného *prezentního* prožitku. Čili bez *prezentních* prožitků prostě není žádný prožitek než *prezentní* prožitek. Nebo aspoň reprezentovaný, zpřítomněný *prezentním* prožitkem pomocí paměti.

Prezentní prožitky nám neposkytují dostatečnou záruku pro ono zaostření logické a vědecké, jehož je třeba k platnému poznání. To je možné jen tam, kde se naše objekty staly již duchovními, to jest, kde jsou od přítomného prožívání čistotně odděleny. To je tedy v uvozovkách. Musím to dočíst. Je to chyba, prostě to se takhle prostě nedá říct.

Jinak nastává nebezpečí neurčitosti. Ale tam, kde jsme nějaký objekt myšlení pečlivě očistili od jakékoli spojitosti s realitou – tady vidíte, to je prostě pojem, očistit od jakékoli spojitosti s realitou – tak jsme nejsvobodnější. Prostě nám nevadí ta fakta, prostě na ty se můžeme vykašlat. Důležité je očistit ty objekty myšlení. Tedy jenom tak můžeme doufat, že je poznáme plně. Plně můžeme poznat tedy podle něho ten trojúhelník. Já se obávám, že ne. Právě tam ten rozdíl popírám.

Neboť pak jest tento předmět myšlení vytvořený, nikoli myšlený a poznáním uchopený. Všechny duchovní objekty ovšem nejsou takto subjektivní, nezávazné, beze všeho vztahu ke skutečnosti. To je chyba, protože trojúhelník vůbec není subjektivní, ani nezávazný, ani beze vztahu ke skutečnosti. Tady vidíte, jak jsou tam těžké chyby.

Právě na tomto místě se však především ukazuje celé Kozákovo pojetí intencionálních objektů jako slepá ulička. S tím se rozhodíte, to je neuvěřitelné. Konec konců nám jde vždy o realitu. Jestliže chceme požadavku vysoké určitosti a exaktnosti obětovat vztah ke skutečnosti, pak je to cena tak vysoká, že už nám nezbude v rukou téměř nic. To je důležitá sebekritická myšlenka.

A pokud přece jenom chceme zachovat nějaký vztah míněných předmětů – vlastně tohle nebyl Kozák – přece jenom chceme zachovat nějaký vztah míněných předmětů k reálnému *universu*, jsme tam, kde jsme byli na počátku. Co činí – a to je tedy moje otázka, kterou vám kladu – co činí míněný předmět *reprezentantem* skutečného předmětu?

Tady je úplně jiná otázka než je otázka pravdivosti. Co činí trojúhelník, míněný trojúhelník, jako ryzí obrazec v rovině, ideální obrazec v rovině, co z něho činí *reprezentantem* nějakého trávníku, kde tam nějaký zahradník udělal trojúhelník třeba z nějakých kytic? Co z něho činí *reprezentantem*? Čím je

vzdán vztah našeho poznání poznávanému světu?

Takže toto je k těm intencionálním předmětům. Vlastně za pět minut má být konec. Já nevím, jestli začnu ten poslední oddíl. No tak ještě k tomu se snad ty kousek vydržíte, vydržte. Já to teď jenom přečtu a nebudu do toho pokud možno kecat, ačkoliv to nevydržím.

Ten poslední oddílek se jmenuje *Pravda a metafysický řád*. V Kozákově myšlení má důležité místo pojem řádu, respektive zákonitosti, jíž mají smysl, respektive které jsou vyšším smyslem. A on tomu říká na mnoha místech, jde tomu k moci, mravní zákonitost světa. To je zajímavý, jak ten pojem řádu, který platí generálně v celém vesmíru, tak najednou na některých místech se o něm mluví jako o mravním řádu nebo mravní zákonitosti světa.

Vlastní význam tohoto pojmu s časem kolísá. Nicméně to, co v něm vždy najdeme, nám dovoluje vyslovit mínění, že skutečného řešení nesnáží Kozákova pojetí pravdy bude možno dojít na cestě podrobného prozkoumání vztahu mezi tímto metafysickým řádem a pravdou. Jinak řečeno, co to je ten metafysický řád? To je to, co označil Hérakleitos kdysi dávno jako *logos*.

A tedy tímhle vlastně říkám, že skutečného řešení nesnáží Kozákova – a nejen Kozákova – pojetí pravdy, že bude možno dojít pouze na cestě podrobného prozkoumání vztahu mezi tímto metafysickým řádem, to jest mezi *logem* a pravdou. Vztah *logu* a pravdy je rozhodující.

Dnes, kdy se ontologická problematika těší opět veškerému Kozákovu zájmu, jsou proto předpoklady obzvláště příznivé. Pokusíme se tuto věc obeznat blíže. Když Kozák odmítal izolované pravdy a podtrhoval význam systému, což mu velmi imponovalo a vždycky to opakoval, že má Hegel, že pravda je možná jenom jako systém, nikoli jako jednotlivý výrok, což byla kritika Aristotela.

Když tedy podtrhoval význam systému, o nějž se každá pravda nutně opírá, chtěl zároveň – a to každá pravda znamená každý pravdivý výrok, zde jsou ty pojmy – chtěl zároveň, aby ani celý systém nevisel ve vzduchu, ale měl kořeny pevně zapuštěny v naší zkušenosti smyslové. To je formulace, to je skutečně jeho formulace: zapuštěné kořeny. Ale ta formulace je nešťastná, protože *de facto* tedy naznačuje jakousi vazbu na *empirismus*.

Tím měla být ukázána nutná orientace každé pravdy k realitě, což znamenalo nový obrat proti tomu zdůrazňování sféry ducha. Ale současně prohlašoval Kozák, že každá pravda, všechný význam našich pojmů, jest kouskem napodobené zákonitosti, kouskem intelektuálního – to jsou všechno jeho formulace – kouskem intelektuálního charakteru v lidském žití, jenž se zrodil pod vlivem tohoto řádu, ale totožný s ním není a nebude.

Řád ten prý nás neodvratně vede – to jsou formulace, které vypadají jako relikty toho teologického období Kozákova – nás neodvratně vede, ale nesmí být ztotožněn s žádnou lidskou funkcí. Tedy *monáda monád*, která garantuje tu *prestabilizovanou harmonii*. Neodvratně nás vede ta harmonie, ale nemůže být ztotožněna s žádnou lidskou funkcí. To znamená, nemůže být ztotožněna s ničím, co je naším výkonem. Že může být, tam naznačuje, že může být snad ztotožněna s něčím, k čemu se vztahujeme pomocí svého výkonu, intencionálním aktem, ale co není naším výkonem, není součástí našeho výkonu, jako ten trojúhelník tady, co je na tom našem světě. Není ovšem jednoduché rozhodnout, co měl přesně Kozák na mysli, když mluvil o tom řádu. Uvedeme stručně, že mu nešlo o nějakou vesmírnou zákonitost, kterou lze konstatovat tam, kde se něco opakuje a kde metodicky přehlízíme vlivy individuální, ba i jedinečné skutečnosti. Máme ještě minutu, jestli se nepletu? Ne, máme 14:05, končíme výjimečně dneska dřív. Líp by Kozák mluvil o zákonitosti mravní, nebo lépe o takové, jejímž logickým důsledkem jsou mravní normy etiky. To je přesnější. Skutečně, on když se opraví, tak člověk pochopí dost přesně, co myslí. Z této zákonitosti se pak odvodí vše normativní i se svými charakteristickými vztahy k subjektu. Tato zákonitost má vedle rysů, které podrobně zkoumají přírodní vědy, také rysy, jež vkládají normy specificky mravní nebo estetické. Tato jednotná zákonitost všeobecného dění zůstává posledním neredukovatelným a nevysvětlitelným faktem. Tady skončím, protože to nevydržím, abych k tomu nedal nějakou poznámku, protože mluvit o tomhle jako o faktu, myslím, je zcela absurdní. On se octne na pokraji čehosi, a najednou z toho udělá fakt. To nejde. Ale to si necháme tedy na příště. Takže ještě

jednou bude Kozák, možná že už začnu příště i Emanuela Rádla.